

Blixen og Bjørnvig:
Pagten, venskabet og bruddet

Blixen og Bjørnvig:

Pagten, venskabet og bruddet

Jørgen Stormgaard

Syddansk Universitetsforlag 2018

© Forfatteren og Syddansk Universitetsforlag 2018
Sats og tryk: Specialtrykkeriet Arco
ISBN: 978-87-408-3137-5

Bogen er udgivet med støtte fra:
Den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse
Landsdommer V. Gieses Legat
Politiken-Fonden
Kong Christian Den Tiendes Fond

Forsidebillede: Karen Blixen og Thorkild Bjørnvig foran sidstnævntes hus i Sletten, 1950.
Foto: Knud W. Jensen/Det Kongelige Biblioteks billedsamling.

En hjertelig tak til Inge-Lise Bjørnvig, Henning Nielsen
og Pelle Nordhøj Kann for udlån af billeder.

Det har i enkelte tilfælde ikke været muligt at identificere
rettighedshavere til bogens illustrationer. Skulle nogen ønske
at påberåbe sig sådanne rettigheder, kan forlaget kontaktes.

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller
anden mangfoldiggørelse af denne bog
er kun tilladt med forlagets tilladelse eller
ifølge overenskomst med Copydan.

Indhold

Forord 9

FØR PAGTEN 13

Det første møde 13

Blixens ballast 16

Bjørnvigs ballast 39

VENSKABET 69

Første fase (1947-1950) 69

Anden fase (1951-1953) 96

Tredje fase (1954) 148

‘Opgøret’ med Martin A. Hansen 164

LIGNENDE VENSKABER I BLIXENS LIV 175

Tilfældet Aage Henriksen 175

Elishama: den muntre lillebror 207

EFTER BRUDET 221

Karen Blixens sidste år (1954-1962) 221

Thorkild Bjørnvigs videre færd (1954-2004) 238

PAGTEN I LITTERATUREN 267

Bjørnvigs bog 267

“Kappen”: bedrageri og utroskab 271

“Nattevandring” – om søvnløshedens forbandelse 277

“Om Hemmeligheder og om Himlen” – den manglende guddommelighed 283

“Ekko” – opgør og forløsende selverkendelse 292

“Kardinalens tredje Historie”: hovmod og tanken om fællesskab 312

“Den udødelige historie”: et digterisk korrektiv 332

“Bjørnen og kysset”: en akademiker i vildmarken 355

EFTERSKRIFT 373

LITTERATUR OG KILDER 379

NAVNEREGISTER 383

Jeg må igen citere et af de mottoer, jeg har tænkt på i mit liv. Det er Ortega y Gasset, som et sted skriver, at vi bygger en forestilling op om den person, vi vil elske. Han eller hun skal have de og de egenskaber og det og det udseende. En skønne dag går der et menneske forbi os på gaden, som vi pludselig oplever som inkarnationen af disse forestillinger, og vi falder pladask for vedkommende.

Vi er fuldstændig prisgivet, fordi den pågældende går ind og opfylder nogle af de forventninger, vi har til, hvordan den person skal se ud eller være, som vi vil knytte os til. Og der tager vi jo samtidig grusomt fejl.

Knud W. Jensen i Mens kunsten er ung (1992), s. 88.

Jeg skulde gerne sælge min Sjæl til en dristig og lystig Djævel for at opnaa forskellige Ting, som jeg rigtig ønsker mig; men ikke for noget som helst som jeg overhovedet kan tænke mig, vilde jeg tro paa den rigtige Djævel, paa 'det Onde'.

Karen Blixen i et brev til sin søster Ellen Dahl d. 13. september 1928.

Forord

Det sker, at man efter at have beskæftiget sig med et område, som man mente at have dækket ganske godt, får adgang til uventede oplysninger, der kastet et nyt og tankevækkende lys over det pågældende emne. Sådan forholder det sig med min bog *Blixen og Bjørnvig. Pagten der blev brudt*, som udkom i 2005. Hvert år siden udgivelsen er nye facetter dukket op og har blotlagt bogens mangler. I så høj grad, at det krævede en helt nyskrevet og langt mere fyldestgørende bog om den berømte pagt.

I sin anmeldelse af *Blixen og Bjørnvig. Pagten der blev brudt* skrev Ebbe Mørk, at “det nye og mest spændende ved Jørgen Stormgaards bog ligger i sidste halvdel, hvor han behandler Karen Blixens allegorier over Pagten”.¹ Han henviser her til fire noveller fra *Sidste Fortællinger* (1957). På det tidspunkt var jeg ikke klar over, at der fandtes endnu en fortælling, som viser nogle yderst interessante aspekter ved Karen Blixens holdning til den pagt, hun havde indgået med Thorkild Bjørnvig. “Bjørnen og kysset” blev først trykt i *Efterladte fortællinger* (1975), og intet tyder på, at Thorkild Bjørnvig kendte til historien, som heller ikke nævnes i hans bog *Pagten* (1974). Desuden blev to af Blixens bedste fortællinger, bl.a. “Den udødelige Historie”, skrevet, mens pagten eksisterede, og da det lå hende på sinde, at Thorkild Bjørnvig læste dem, bliver de også behandlet i nærværende bog. Ser man nærmere på de temaer, der kredses om i de pågældende fortællinger, opnår man en øget forståelse for Karen Blixens bevæggrunde.

Mens Thorkild Bjørnvig i sin bog fik mulighed for at give sit personlige syn på venskabet med Karen Blixen, udtalte den aldrende forfatterinde sig aldrig offentligt om forbindelsen til den unge digter. Derfor var jeg i 2005 mest optaget af at give *hende* en stemme i debatten via de kilder, der på det tidspunkt stod til rådighed: Ud over de fire fortællinger, som jeg lige har nævnt, drejede det sig om samtlige breve til og fra Bjørnvig samt breve til andre venner, hvori hun omtaler deres dramatiske venskab. Men siden dengang har jeg fået indblik i, hvilket rigt facetteret menneske Thorkild Bjørnvig var, og derfor måttet erkende, at jeg i min bog ikke helt havde givet ham den plads, han fortjente.

Det stod mig fx klart, at jeg ikke i tilstrækkelig grad havde tegnet et portræt af Bjørnvigs baggrund, hverken den familiemæssige eller de op-

---

¹ E. Mørk: “Pagtens ofre”, *Politiken* 16.3.2005.

levelser, der havde sat deres præg på hans unge liv, inden han mødte Karen Blixen i 1947. Desuden gik det op for mig, at konflikterne med Karen Blixen ikke var det eneste 'forældreopgør', han oplevede i den periode af sit liv. Også forbindelsen til forfatteren Martin A. Hansen førte til en slags (posthumt) brud, idet Thorkild Bjørnvig i sin doktordisputats, *Kains Alter* (1964), udviklede den tese, at Martin A. Hansens fortolkning af kristendommen havde ødelagt hans forfatterskab. At Thorkild Bjørnvig søgte støtte og forsøgte at finde fodfæste hos to af tidens største danske forfattere, siger et og andet om den usikkerhed, der fulgte ham i disse år, ligesom hans opgør med disse litterære autoriteter afspejler en vigtig etape i hans personlige udvikling.

I løbet af det seneste par år har jeg således fået et langt mere fyldestgørende syn på Thorkild Bjørnvigs liv og personlighed, bl.a. via samtaler med hans enke, Birgit Bjørnvig, som jeg besøgte på Samsø flere gange. Desuden fik jeg hjælp fra en uventet kant: I 2013 kastede Niels Barfoeds bog *Benedicte – en skæbne* et nyt og overraskende lys over en periode i Thorkild Bjørnvigs liv, der hidtil havde været lukket land for offentligheden.

Hvad angår Karen Blixens andre venskaber med unge mænd, så har både Jørgen Gustava Brandt og Aage Henriksen efter udgivelsen af min bog føjet nye og afgørende facetter til de bånd, der knyttede dem til baronessen på Rungstedlund. Førstnævntes erindringer blev i 2007 udgivet posthumt, og filminstruktøren Morten Henriksen satte i 2010-11 sin signatur under både en dokumentarfilm og en bog – begge med titlen *Bag Blixens maske* – hvor han igen og igen opfordrer sin far til selvransagelse i forhold til forbindelsen til den forfatterinde, som også han etablerede et pagtlignende venskab med.

Ved foredrag om min bog er jeg ofte blevet spurgt om, hvordan det gik med de forskellige 'aktører' i det drama, der udspillede sig mellem Karen Blixen og hendes unge ven, et drama, der i sidste instans førte til et brud. Jeg måtte hver gang erkende, at det både var interessant og relevant at følge de pågældende personer til dørs, især fordi flere af dem var – direkte eller indirekte – dybt mærkede af de følelser, pagten havde afstedkommet. Foruden Karen Blixen og Thorkild Bjørnvig drejer det sig primært om Benedicte Hergel og Grete Bjørnvig, men det er også på sin plads at inddrage Knud W. Jensen, Jørgen Gustava Brandt og Aage Henriksen. På det punkt har *Benedicte – en skæbne* og Birgit Bjørnvigs velovervejede kommentarer været til stor hjælp.

I *Blixen og Bjørnvig. Pagten der blev brudt* skrev jeg, at “pagten imellem de to digtere vil måske føre til endnu et kunstværk”.² Jeg havde dengang i tankerne Christian Braad Thomsens planer om at filmatisere historien med Viggja Bro i den kvindelige hovedrolle; men dette projekt er endnu ikke blevet til noget. Derimod blev pagten inspirationskilde til to teaterstykker på mindre end et år: I december 2011 fik *Om baronessen* af Thor Bjørn Krebs premiere på Folketeatret i København, og i sommeren 2012 spillede Det Flydende Teater *Pagten* i en båd på Furesøen med teatrets leder, Pelle Nordhøj Kann, som Bjørnvig og Lars Junggreen i rollen som Karen Blixen. Desuden har Nimbus Film købt rettighederne til at overføre historien til film.

Nærværende bog er således hverken en fortsættelse af eller et supplement til min tidligere bog, som jeg i dag kun betragter som en skitse, men et helt nyskrevet værk, der fuldstændigt erstatter mine tidligere udsagn om den berømte pagt. Det har været spændende at arbejde videre med dette område, måske fordi det ud over at være historien om to kendte digtere og deres helt særlige forbindelse også afspejler en almenmenneskelig stræben og erfaring: længslen efter nærhed med andre mennesker – og følelsen af at brænde fingrene, når det går galt.

Jørgen Stormgaard
Amager, d. 22. januar 2018

---

2 J. Stormgaard: *Blixen og Bjørnvig. Pagten der blev brudt*, s. 136.

FØR PAGTEN

Det første møde

Karen Blixen og Thorkild Bjørnvig mødtes første gang ved en sammenkomst hos forfatteren Ole Wivel omkring d. 1. december 1947. Karen Blixen var på det tidspunkt 62 år og allerede en internationalt berømt forfatterinde. Thorkild Bjørnvig var 29 år, magister i litteratur og havde samme år fået digtsamlingen *Stjernen bag Gavlen* udgivet. Da han nogle år forinden havde læst *Syv fantastiske Fortællinger* og *Vinter-Eventyr*, havde han troet, at forfatterinden for længst var død; men nu stod det klart for ham, at hun i allerhøjeste grad var i live.

Grete Bjørnvig, der på det tidspunkt var gift med den unge digter, har i et brev beskrevet samværet med Karen Blixen den pågældende aften: “Hun var som ventelig en meget betydelig, en meget klog og en meget mærkelig dame. Hun taler meget og gerne ... og Ole havde forberedt dem på, at de sikkert ikke vilde få indført et ord, men aftenen udmærkede sig ved, at de alle sammen fik sagt noget, mest selvfølgelig Thorkild, som til min store undren havde husket at tiltale hende med baronesse. Aftenen begyndte med et par konventionelle bemærkninger henvendt til Oles Kone, Kil, hvorefter samtalen ubesværet gled over på væsentlige ting, og damen begyndte en lang og åndfuld udredning om demokratiet ... Så læste Thorkild Audens digt ‘Befrieren’ op, og det menes at den ellers ubevægelige dame havde tårer i øjnene ... Hun blev til kl. 1, og det er vist også uhørt. Thorkild var meget glad for hende.”

Dernæst fortæller hun om Karen Blixens specielle udseende – “et smukt aristokratisk ansigt, med store skønne øjne med tunge låg”, “nærmest kaltet kridhvid i ansigtet, som en klovn” – hvilket bevirkede, at “Bjørn fandt hende en lille smule uhyggelig, hvorimod Thorkild, med sin sans for det væsentlige, ikke fandt hendes udseende påfaldende”.³ Selv har Thorkild Bjørnvig sagt følgende om sine første indtryk af Karen Blixens udseende:

---

3 T. Bjørnvig: *Ønsket*, s. 245-246. Grete Bjørnvig var ikke selv til stede den pågældende aften, og hendes brev bygger således udelukkende på samtaler med hendes mand og Bjørn Poulsen, som også deltog.

“Jeg synes, at hun var meget smuk ... Hun så i hvert fald meget bedre ud, end samtlige fotografier lod én forestille sig.”⁴

Baggrunden for sammenkomsten var, at vennerne Ole Wivel, Thorkild Bjørnvig og Bjørn Poulsen ønskede at starte et kulturtidsskrift, og de håbede på, at Karen Blixen ville være interesseret i at bidrage med en tekst. Planerne blev udmøntet i tidsskriftet *Heretica*, der udkom første gang i 1948 og i de næste seks år spillede en betydelig rolle i det litterære landskab i Danmark. Pengene til udgivelsen kom fra Wivels Forlag, der i 1945 var blevet etableret af Ole Wivel og hans ven Knud W. Jensen.

Da Thorkild Bjørnvig skrev sin bog *Pagten*, kunne han ikke huske sammenkomsten hos Ole Wivel og angiver et aftenselskab på Rungstedlund i 1948 som den første gang, han fik mulighed for at tale med Karen Blixen. I erindringsbogen *Ønsket* (1987) bringer han dog det just citerede uddrag af brevet fra Grete Bjørnvig. Forklaringen var, at han ikke havde adgang til det pågældende brev, da han i 1973 arbejdede på *Pagten*, og han skulle selv undre sig over, at aftenen hos Ole Wivel var forsvundet fra hans hukommelse: “Hvorfor jeg har glemt netop den aften, når jeg ellers synes jeg erindrer alt muligt, begriber jeg ikke og ser ikke nogen grund til.”⁵

Clara Selborn husker, at Karen Blixen efter sammenkomsten hos Ole Wivel i Vedbæk kom hjem og fortalte, at ”der havde været en digter til stede, som lignede en yngre og smuk Hedtoft, og som der var noget særligt ved”.⁶

Efter dette første møde begyndte Karen Blixen og Thorkild Bjørnvig at skrive sammen, og de fik også lejlighed til at se hinanden igen, men med lange mellemrum. Deres samtaler drejede sig ofte om Karen Blixens fortællinger, som hun syntes, at Thorkild Bjørnvig havde en sjælden forståelse for. Hun ønskede derfor, at han skulle skrive en bog om hendes forfatterskab.⁷

Den 20. januar 1950 gled deres spirende venskab ind i en ny fase, da Thorkild Bjørnvig skrev et afgørende brev til Karen Blixen: “Jeg ser godt – men den, som ikke har set Dem, kan ikke forestille sig, hvorledes De i Grunden er, hvor snild, hvor rigtig, og skøn. Man er dog alt for vant til, at Digteren eller Digterinden er et skuffende graa Apendix til sit Værk. Endelig her et Menneske, hvor Tingene kommer i omvendt, i rigtig Orden, hvor Værket er et straalende Apendix til Personen, er Septer og Æble og Stav ... Jeg har altid ledt efter nogen at tjene, men ingen funden. Jeg har

4 Radioudsendelsen *Litteraturrevyen* 22.1.1975.

5 T. Bjørnvig: *Ønsket*, s. 244.

6 C. Selborn: *Notater om Karen Blixen*, s. 39.

7 T. Bjørnvig: *Pagten*, s. 10.

At Karen Blixen var en
 kvinde med karisma,
 fremgår tydeligt af
 dette billede fra 1935.
 Foto: © Rie Nissen/
 VISDA.dk.

drømt om at byde eller tjene, men egner mig næppe synderligt for nogen af Delene. Lad mig da tjene Dem i den Tid, der er igen ... Som De fortæller om Deres første Tjener, skal den sidste engang fortælle om Dem.”⁸

Læg mærke til, at Bjørnvig bruger ordet *tjene*. Desuden vælger han en formulering – ‘Septer og Æble og Stav’ – der placerer Karen Blixen på en trone som en dronning, for hvem han selv bøjer sig ydmygt i støvet.

Reaktionen kom prompte. Allerede næste dag svarede Karen Blixen: “Det er meget godt for mig at vide, at der er et Menneske jeg kan stole paa, som jeg stolede paa Farah. Derfor vil jeg nu lægge min Kappe over Dem, ligesom Elias gjorde det med Elisa, til Tegn paa at jeg en Dag vil lade de

⁸ F. Lasson og T. Engelbrecht: *Karen Blixen i Danmark*, bind 1, s. 545-546.

tre Fjerdedele af min Aand blive hos Dem.”⁹ Elias var den profet, man i senjødiske kredse forventede at se vende tilbage som forløber for Messias. Elisa kom fra fattige forhold, men blev en dag, hvor han var i færd med at pløje, pludselig tiltalt af Elias, hvis discipel han endte med at blive.

Det var med disse højtidelige vendinger og denne religiøse symbolik, at pagten mellem de to digtere blev etableret.

Blixens ballast

For overhovedet at kunne forstå pagtens forudsætninger er det nødvendigt at kende til den ballast, de hver især havde med i bagagen. Begge var formet af oplevelser og omstændigheder, der blev bestemmende for den rolle, de indtog i det særlige venskab, som opstod imellem dem.

Da Karen Christentze Dinesen kom til verden på Rungstedlund d. 17. april 1885, havde hendes slægt – både den mødrene og den fædrene – allerede gjort sig gældende på forskellige områder. Hendes farfar, Adolph Wilhelm Dinesen, blev født i 1807 på Kragerup Gods nord for Slagelse; men da han ikke var ældste søn, skulle han ikke overtage godset. I stedet satsede han på en karriere inden for militæret, og i 1827 blev han udnævnt til sekondløjtnant. Samtidig var han stærkt præget af romantikken og dens “dyrkelse af det store og skønne ... hengivelse til kunst, kultur, poesi og litteratur”. Længslen efter ny viden ansporede ham til at drage ud i verden. Det blev til flere rejser, før han i 1835 fik en stilling som kontrol-officer. Men der skulle mere til: “Han længtes efter at prøve sig af til det yderste. I hans forståelse var det ensbetydende med store eventyr. Og for en ung, ambitiøs officer fandtes der vel ikke noget større eventyr end at deltage i krig?”¹⁰

I 1837 drog han således til Algeriet med status af kaptajn i artilleriet for at deltage i franskmændenes kolonisering af landet. Her kæmpede han for Frankrigs ære og var dermed medvirkende til, at landets greb om de nordafrikanske lande blev konsolideret.

Men Karen Blixens farfar var andet og mere end optaget af krig: Tiden i Algeriet førte til en udvidelse af hans verdensbillede. Mødet med araberne og især høvdingen Abd el-Khader fik ham senere til at hylde lokalbefolkningen som “et forfinet, lidenskabeligt og frit folkefærd” og “sætte spørgsmålstegn ved nogle af den vestlige civilisations grundlæggende værdier”.¹¹ Han udgav i 1840 bogen *Abd el-Khader og forholdene mellem franskmænd*

9 F. Lasson og T. Engelbrecht: *Karen Blixen i Danmark*, bind 1, s. 546.

10 T. Buk-Swienty: *Kaptajn Dinesen. Ild og blod*, s. 36 og 38.

11 *Ibid.*, s. 41.

og arabere i det nordlige Afrika og slog sig ned på godset Katholm i nærheden af Grenå, som han havde købt året før.

Den 29. september 1840 stod brylluppet med den adelige Dagmar Alvida von Haffner, hvis søster Thyra syv år senere ægtede lensgreven på Frijnsborg. Dermed blev en stærk forbindelse mellem de to familier grundlagt, en tilknytning, der også skulle få stor betydning for Karen Blixen.

Adolph Wilhelm Dinesen var både et menneske med en vis fleksibilitet i sjælen – således satte han sig for at afskaffe hoveriet for bønderne på egen omkring Katholm – og en patriark “fuld af formaninger, gode råd og gyldne leveregler, og de blev altid leveret med en alvor, som var der tale om de ti bud”.¹² I ægteskabet med Alvilde fødtes seks døtre og to sønner. Karen Blixens far kom til at hedde nøjagtigt det samme som sin far, men blev aldrig kaldt andet end Wilhelm. Han kom til verden i 1845, og da han heller ikke var ældste søn, kunne også han glemme alt om familiegodset og vende blikket mod en karriere i militæret. Han var dog fra første færd en oprører: Som den eneste i søskendeflokken turde han sige sin far imod, og han kunne også finde på at forsvinde i længere tid ad gangen, hvis det passede ham – til stor ærgrelse for hans far, der dermed var ude af stand til at gøre sin indflydelse gældende.

Men det var et modsætningsforhold med stærke lighedspunkter. Også Wilhelm fik smag for krig, og senere skulle han følge i sin fars fodspor som forfatter, rigsdagsmedlem, godsejer og far til en større børneflok. Allerede i begyndelsen af 1864 – i en alder af 18 – deltog han som sekondløjtnant i krigen mod Tyskland. Her blev han vidne til nedslagtningen af den danske hær, mens han selv ikke blev ramt af en eneste kugle. Da han vendte hjem, var han – det lå i sagens natur – en del af det danske nederlag, selvom han faktisk havde deltaget ‘med udmærkelse’ i krigen.

Herpå fulgte nogle mere fredelige år, hvor han tjente som premierløjtnant ved den 2. sjællandske brigades 2. bataljon. Men hvad skulle han give sig i kast med derefter? Hans far havde taget sin afsked som major i 1852 og var senere blevet valgt ind i Rigsdagen; men overordnet set helligede han sig driften af Katholm. Dertil i livet var den unge Wilhelm Dinesen endnu ikke nået: Udlængslen var stadigvæk stor, og han havde på dette tidspunkt ikke for alvor lagt sig fast på en fremtidig løbebane.

Et dagbogsnotat viser, at han en overgang legede med tanken om at stikke til søs,¹³ hvilket er en ganske interessant oplysning, når man kender Karen Blixens forfatterskab. Her er havet gentagne gange et billede på frihed, og der findes mange eksempler på unge mænd, der drømmer om at

12 T. Buk-Swienty: *Kaptajn Dinesen. Ild og blod*, s. 57.

13 *Ibid.*, s. 237.

stå til søs, fordi de vokser op i miljøer, som ikke er befordrende for deres frie udfoldelse. Peter i fortællingen "Peter og Rosa" (1942) står ikke alene: Også Simon fra "Skibsdrengens Fortælling" (1942), Morten de Coninck fra "Et Familieselskab i Helsingør" (1935) og Gamle Knudsen fra *Den afrikanske Farm* (1937) er forbundne med havet.

Tanken om at få genoprejsning efter nederlaget til tyskerne i 1864 levede i mange danske sjæle, og da Wilhelm Dinesen øjnede en mulighed for at deltage i den fransk-tyske krig i 1870, slog han til. Det lykkedes ham at komme med, og denne gang blev det som kaptajn. På det tidspunkt var der i Danmark stadigvæk frygt for, at landet skulle blive opslugt af det tyske rige, og derfor ville Wilhelm Dinesen, hvis han medvirkede til fransk sejr, ikke alene have kæmpet for Frankrigs ære, men også for Danmarks overlevelse som nationalstat. Selvom det endnu en gang endte med et nederlag, blev den unge dansker hyldet for sin indsats, idet han blev indstillet til La Légion d'honneur (Æreslegionens ridderkors).

I foråret 1871 befinder han sig i Paris, hvor kommunardopstanden er under opsejling. Efter kejser Napoléon 3.s fald i september 1870 var der stor utilfredshed med Nationalforsvarsregeringen og dens (manglende) initiativer i forhold til tyskernes belejring af Paris. Der blev derfor udskrevet valg, og da mange af byens konservative borgere på det tidspunkt var flygtet, vandt kommunarderne, der var socialistisk funderede og havde fundet inspiration hos en gruppering fra revolutionen i 1789, valget. Wilhelm Dinesen var langt fra socialist, men alligevel følte han en udtalt ringeagt for bourgeoisiet (borgerskabet), som han anså for at være "en magtbegærlig, pengegrisk og uansvarlig samfundsstand". I kommunardernes "glødende og kompromisløse kamp"¹⁴ var der derimod noget, der vandt genklang i hans sind.

Heller ikke Karen Blixen nærrede den store sympati for borgerskabet, som hun i et brev fra Afrika omtaler i disse vendinger: "Hvis jeg ikke kan være med Aristokratiet eller Intelligentsian, maa jeg ned i Proletariatet eller de herude dertil svarende Natives, thi med Middelklassen kan jeg ikke leve. – Det virkelige Aristokrati, hvor det findes, eller Proletariatet har ikke noget at risikere. Men Middelklassen har altid noget at risikere, og Djævlén er tilstede omkring den i sin allerværste, d.v.s. sin allermindste Udgave."¹⁵

Pariserkommunen var i princippet en selvstændig 'stat', der byggede på et socialistisk fundament. Al religion var blevet afskaffet, og byens gejstlige blev i vid udstrækning forfulgt og mishandlet. Da også klassesam-

14 T. Buk-Swienty: *Kaptajn Dinesen. Ild og blod*, s. 409 og 408.

15 M. Juhl, F. Lasson og M. Wirenfeltdt Asmussen: *Karen Blixen i Afrika*, bind 3, s. 1469.